

نقش معلمان در تربیت، آموزش و یادگیری دانش آموزان بسیار مهم است. معلمان مهم‌ترین عامل در بالا بردن کیفیت یادگیری دانش آموزان هستند. عملکرد

خلیل جوادپیار

رئیس کمیسیون مدیریت آموزشی
شورای عالی آموزش و پرورش

با کیفیت معلمان و تمهید لوازم این کار، از ضروریات رسیدن به تربیت سرآمد در دانش آموزان است. یکی از شایستگی‌هایی که به توانمندی معلمان در نیل به اهداف نظام تعلیم و تربیت کمک می‌کند، «رشد حرفه‌ای» است.

ضرورت حرفه‌ای شدن، امروزه بیش از گذشته محسوس است و معلمان نمی‌توانند و نباید از کنار این موضوع بی‌تفاوت عبور کنند. در روزگاری که تغییرات در عرصه‌های علمی و عملی به سرعت بروز می‌کنند، ضروری است به تجهیزات لازم برای بهره‌مندی صحیح و معقول از این شرایط مجهز شد و کسب شایستگی‌های لازم، از جمله ضروریات حضور در عرصه‌های نوین است.

برای هر شغل و حرفه‌ای، شایستگی‌های متعددی در دسته‌بندی‌های گوناگون برشمرده می‌شود. «رشد حرفه‌ای» یکی از شایستگی‌های لازم در هر حرفه‌ای است. در حرفه معلمی که بسیار حساس و مهم است نیز کسب شایستگی‌های متعددی ضروری است. در این بین، رشد حرفه‌ای معلمان در کنار دیگر شایستگی‌ها از اهمیت دوچندانی برخوردار است. بنابراین معلمان ناگزیر از گام برداشتن در عرصه رشد حرفه‌ای هستند.

در این نوشته تلاش می‌شود به رشد حرفه‌ای معلمان، روش‌های آن و موانعی که بر سر راه این رشد قرار دارند، پرداخته شود.

برخی صاحب‌نظران بر این باورند که اگر آموزش و پرورش می‌خواهد پیشرفت کند، دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، به‌خصوص معلمان، که تعامل گسترده‌ای با فراگیرندگان دارند، باید متحول شوند. همچنین، دانش و اطلاعات، شناخت‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها و روش‌های کار

مادام‌العمر، وجود داشته
باشد. رشد حرفه‌ای
چیزی نیست که بتوان
کسی را به آن مجبور
کرد، زیرا معلم کسی
است که به این رشد
ناائل می‌شود و او منفعل
نیست بلکه فعال است
(دی، ۱۹۹۹).

برای رشد در حرفه
معلمی روش‌های
متعددی را می‌توان
برشمرد که برخی

گی

وی شایسته

عبارت‌اند از:

- مطالعه کتاب‌های موضوعی و مرتبط در راستای تدریس؛
- شرکت در دوره‌های آموزشی حرفه‌ای که مؤسسات و مراکز
تخصصی ارائه می‌کنند؛

- شرکت در دوره‌های تحصیلی اضافه و مرتبط؛
- مطالعه وبسایت‌ها و نشریات مرتبط که می‌توانند منبعی از
الهامات عالی باشند؛

- بازدید از کلاس‌های دیگر مدرسه محل اشتغال و
مدرسه‌های دیگر؛

- پیوستن به انجمن‌های علمی و آموزشی (سازمان‌های
حرفه‌ای)؛

- شرکت در کنفرانس‌ها و همایش‌های آموزشی.

یکی از مواردی که در موضوع مورد بررسی این نوشتار باید
مدنظر باشد، موانع رشد حرفه‌ای معلمان است. در تربیت
معلم شایسته، همه اشاره‌ها نباید به فرد معلم معطوف
باشد. باید علاوه بر «عامل فردی»، به عوامل دیگری نیز از
جمله موانع «ساختاری»، «اقتصادی» و «فناورانه» توجه
کرد. بُعد ساختاری مهم‌ترین مانع رشد حرفه‌ای معلمان
است و پایین‌بودن کیفیت آموزش‌های ضمن خدمت، ضعف
برنامه‌ها برای افزایش روحیه همکاری، ضعف بنیة علمی،
کمبود تجهیزات و امکانات آموزشی و نامناسب بودن نظام
پرداخت‌ها، در مراتب بعدی قرار دارد.

آن‌ها باید تغییر کنند. لازمة این کار، حرفه‌ای شدن تعلیم و تربیت
و در سرلوحه آن، حرفه‌ای شدن تمام معلمان است (کمینیان،
۱۳۸۳)، چرا که معلم از کلیدی‌ترین اجزای نظام آموزش و پرورش
است و هر کاستی و کمبود در سایر اجزای نظام، از این عنصر
تأثیر می‌پذیرد. پس توجه به کلیدی‌ترین بخش نظام آموزشی،
و ارتقای دانش، نگرش و مهارت او ضروری است. در این بین،
چنان که گفتیم، رشد حرفه‌ای از اهمیت دوچندانی برخوردار
است.

رشد حرفه‌ای معلمان شامل ارتقا و بهبود فعالیت‌هایی
می‌شود که معلمان در داخل و خارج از مدرسه انجام می‌دهند
و مجموعه‌ای از فرایندهای رسمی و غیررسمی را در بر
می‌گیرد (جکسون و دیویس، ۲۰۰۰). این فرایندها برای بهبود
بخشیدن به مهارت و دانش و رسیدن به تدریس مطلوب
معلمان است. حرفه‌ای شدن معلمان بر جنبه‌های تکنیکی و
حرفه‌ای تدریس و ارتقای موقعیت اجتماعی حرفه معلمی
متمركز است و فرایندی است که به وسیله آن، انجام حرفه
یا شغل معلمی مستلزم داشتن مهارت‌های ویژه‌ای می‌شود.
معلم حرفه‌ای باید درک عمیق تری از «دانش محتوایی آ»،
رشد دانش آموز، سبک‌های یادگیری، راهبردهای
تدریس و مجموعه‌ای جدید از ارزش‌ها، همراه با احترام به
تفاوت‌های فردی، همکاری با سایر همکاران و گرفتن بازخورد
مداوم از تدریس و قابلیت هدایت و تغییر و ارتباط مؤثر داشته
باشد (کریمی، ۱۳۸۷).

فعالیت رشد حرفه‌ای باید به گونه‌ای باشد که فرصتی
را فراهم کند تا معلمان در چرخه‌ای از تجربه و آزمایش^۱ و
تأمل درگیر شوند. به‌طور کلی، رشد حرفه‌ای پایدار مستلزم
وجود رویکردی منسجم است که در آن از یک مدل رشد
حرفه‌ای اثربخش استفاده می‌شود که بر «علم و هنر تدریس^۲»
(تدریس، یادگیری و ارزشیابی) متمركز است. همچنین تأثیر
حرفه‌ای بر معلم و دانش‌آموزان را نظارت می‌کند (پاسکیت و
تیلور، ۲۰۰۸).

انگیزش و تمایل به یادگیری در معلمان، از جمله عوامل
مهم در ایجاد فرصت‌های یادگیری معنادار رشد حرفه‌ای است.
تمایل و تعهد به یادگیری باید در معلم به‌عنوان یادگیرنده‌ای

پی‌نوشت‌ها

1. Professional development
2. CK= Content Knowledge
3. Experimentation
4. Pedagogy

منابع

۱. گندمی، فهیمه. به سوی رویکردی مدرسه بنیان در حوزه رشد و
بالندگی حرفه‌ای معلمان. فصلنامه تربیت معلم فکور. سال دوم. شماره
۲. بهار ۱۳۹۵.
۲. عبداللهی، بیژن؛ صفری، اکرم. بررسی موانع اساسی فراروی رشد
حرفه‌ای معلمان. نوآوری‌های آموزشی. شماره ۵۸. تابستان ۱۳۹۵.